

Svakodnevni život

EVERYDAY
LIFE

Svakodnevni život valpovačkih vlastelina

U pokušaju plastičnog približavanja slike svakodnevnog života plemičkih obitelji koje su baštinile Valpovačko vlastelinstvo polazište su predmeti, dokumenti i fotografije pohranjeni u fundusu Muzeja Valpovštine, a potječe iz ostavštine plemičke obitelji baruna Hilleprand von Prandau i grofova Normann-Ehrenfels.

Muzej Valpovštine smješten je u nekadašnjem obiteljskom prebivalištu valpovačkih vlastelina, baroknom dvorcu Prandau-Normann, u središtu Valpova. Obitelj baruna Hilleprand von Prandau i grofova Normann-Ehrenfels bila je u posjedu dvorca – utvrde od 1721. do 1945. godine. Tijekom ta dva i pol stoljeća vlastelinstvo je dalo obilježe cjelokupnom kulturnom životu Valpova, ali i Slavonije i Baranje. Muzej danas posjeduje vrijedne zbirke iz ostavštine plemičkih obitelji. Kako je Muzej Valpovštine smješten u domu obitelji, ostavština je prezentirana u autentičnom ambijentu. Iz predmeta koji su bili inventar dvorca iščitavamo preferencije i životni stil obitelji koja je njima bila okružena u svojoj svakodnevici. Predmeti nam danas govore o imućnosti i rafiniranom ukusu članova obitelji, ali i o organiziranosti domaćinstva (Sl. 1).

Kratak pregled kronike veleposjeda

Krajem 1721. godine Habsburška Monarhija poklanja valpovački posjed dvorskom i komorskom savjetniku barunu Petru II. Antunu Hilleprandu von Prandau. Upravo će taj barun biti graditelj današnjeg baroknog dvorca s pročelnom palačom i dva krila, koja su povezana kulom i kapelom i zatvaraju trokutasto dvorište. Gradnju počinje odmah nakon ulaska u valpovački posjed 1722. godine, a prema arhivskoj dokumentaciji, čini se da je gradnja trajala samo nekoliko godina. Dvorac zauzima površinu od 1.700 četvornih metara. Zgrada dvorca s perivojem ispred pročelne palače i šumom – lovištem koja se nastavlja na park te pomoćnim vlastelinskim zgradama čini jedinstvenu povijesnu cjelinu. Valpovački veleposjed imao je 45 naselja, prostirao se na 150.000 jutara, odnosno 60.000 hektara zemljišta. Posjed je donosio prihode kao feudalno gospodarstvo, i to u naturi, porezu i radnoj snazi. Iz arhivskih spisa vidljivo je kako je već prvi vlasnik imanja sagradio tvornicu piva, pilanu, mlin i mljekaru, ali i omanji staklenik, kao i klijalište za voće i



Sl. 1. Dvorac Prandau-Normann u Valpovu

povrće. Stanovništvo se preko vlastelinstva opskrbljivalo brašnom, svježim mesom, sirom i pivom, ali i vinom i rakijom. Uvedena je i proizvodnja potaše, kalijevog karbonata, u šumama oko Koške, sirovine nužne za dobivanje stakla. Veleposjed je na tom principu poslova sljedećih stotinjak godina, odnosno sve do službenog ukinuća kmetstva 1848. godine, nakon čega će biti organiziran po majurima, odnosno prema principima kapitalističke proizvodnje.

Barun Petar Prandau često je boravio na posjedu u Valpovu, ali mu Valpovo nikada nije postalo stalno prebivalište, što je razlog zbog kojega ovdje nisu pokopani niti on niti njegova supruga. Prvi član barunske obitelji koji se trajno nastanio u Valpovu, gdje je i pokopan, bio je sin baruna Petra, barun Josip Ignat Žigmund Hilleprand von Prandau. Nasljednik je značajno pridonio razvoju kulturnog i društvenog života Valpova. Tako je 1809. godine uz barokne konjušnice, nedaleko od



valpovačkog dvorca, sagradio kazališnu zgradu. Smatra se da je to najstarija sačuvana kazališna zgrada u Slavoniji. Nakon što je preuzeo upravu nad vlastelinstvom počelo je i preuređenje barokne park-šume i lovišta Zvjerinjak u prostrani pejzažni perivoj, koji danas zauzima površinu od 25 hektara i jedan je od najočuvanijih povijesnih perivoja kontinentalne Hrvatske (Sl. 2).

Imanje će prvi put biti podijeljeno nakon Ignatove smrti, 1831. godine, kada će ga njegova dva sina, Karl Ludwig i Anton Gustav, podijeliti na donjomiholjački i valpovački distrikt.

Početkom 20. stoljeća, odnosno 1901. godine, Valpovačko vlastelinstvo imalo je 16.150 hektara zemlje. Podgoračko dobro tada je još bilo zasebna cjelina, u vlasništvu Alvine grofice Pejačević rođ. barunice Hilleprand von Prandau i njezina supruga grofa Pavla Pejačevića, a kako oni nisu imali nasljednika, dobro će nakon njihove smrti iznova biti pripojeno Valpovačkom vlastelinstvu.

Iako nekad među najvećima u Slavoniji i Hrvatskoj, valpovački veleposjed nakon Prvog svjetskog rata i raspada Austro-Ugarske Monarhije dolazi u fazu stagnacije. Nakon završetka agrarne reforme, 1934. godine, Valpovačkom vlastelinstvu ostalo je samo pet posto poljodjelskih površina, odnosno 865 jutara zemlje i 18.835 jutara šume. Iz spomenutih razloga Valpovačko će se vlastelinstvo okrenuti isključivo iskoristavanju šuma, što od tada postaje glavni izvor prihoda.¹

Očuvanost cjeline kompleksa dvorca s perivojem, lovištem i pomoćnim zgradama te povijesna slojevitost utvrde – dvorca kategoriziraju valpovački dvorac među tri najvrednija dvorca u Hrvatskoj. Kad tome dodamo i originalni inventar, imamo savršen uvid u jednu prošlu epohu.

Povijesni artefakti koji svjedoče o životu vlastelinstva

Zanimljivo je kako danas svaki pojedini predmet, dokument, pa čak i sačuvani račun, svjedoče o ovisnosti Valpova o vlastelinskoj obitelji, ali i plemičke obitelji o Valpovčanima. O međusobnoj koheziji i fuziji života i radnosti obitelji sa stanovništвom govori gotovo svaki muzejski predmet. Tako je, primjerice, parni mlin u vlasništvu plemičke obitelji proizvodio električnu energiju kojom se opskrbljivao dvorac, ali i cijelo Valpovo.

Danas Muzej u svojoj Povijesnoj zbirci posjeduje približno 500 tiskanih obračunskih kartona za električnu energiju (kat. br. 94, MV) koju je proizvodio i prodavao vlastelinski paromlin. Na plakatu Dobrovolskog vatrogasnog društva u Valpovu s datumom 15. kolovoza 1925. godine stanovništvo se obavještava o *Velikoj pučkoj svečanosti povodom tisućogodišnjice Hrvatskog kraljevstva*, uz napomenu kako će večer biti organizirana uz sjajnu električnu rasvetu.

Vlastelini su zaslužni i za razvoj razgranate i kvalitetne obrtničke djelatnosti u Valpovštini. Polovicom 18. stoljeća barun Ignat Hilleprand von Prandau, a potom i njegov sin Gustav, kao tadašnji vlasnici valpovačkog veleposjeda, pozivaju vrsne majstore obrtnike iz cijele Habsburške Monarhije da se nasele na bogatom valpovačkom imanju. Prvi obrtnici stigli su još 1745. godine u Valpovo iz Bavarske na poziv

1 Obad Šćitaroci, M.; Bojanić Obad Šćitaroci, B. Dvorci i perivoji u Slavoniji : od Zagreba do Iloka. Zagreb : Šćitaroci, 1998.

2 Župan, D.; Najman, S. Obraćnito u Valpovštini – multikulturalna zajednica : katalog izložbe. Valpovo : Ustanova za kulturne djelatnosti „Ante Eretović-Miroslav”, Muzej Valpovštine, 2015.

3 Isto.

4 Najman, S. 275 godina od osnutka vlastelinstva Valpovo. Valpovački godišnjak 2(1997), Valpovo, str. 67–70.

5 Ernest Krahel izradio je i prvi grb Republike Austrije nakon propasti Austro-Ugarskog Carstva.

baruna Petra Prandaua. Podaci koje posjedujemo pokazuju kako se tom pozivu tada odazvalo 48 obitelji, a u desetljećima koja slijede na području Valpova naselit će se više od 400 obrtničkih obitelji. Tako je obrtinstvo u 19. stoljeću u Valpovu, uz poljoprivrednu proizvodnju na vlastelinstvu, bilo glavna grana privrede, koja je po svojoj tehničkoj opremljenosti za proizvodnju odgovarala standardima ondašnje europske obrtničke proizvodnje. Također, ni obrtnički proizvodi iz Valpovštine nisu zaostajali za onima iz Europe. Uz njemačke, mađarske, slovačke i češke obrtnike, među naseljenim došljacima bilo je trgovaca židovskih korijena, podrijetlom iz Poljske i Njemačke (Aškenazi).²

Barun Anton Gustav Hilleprand von Prandau zaslužan je i za otvaranje prve ljekarne u Valpovu, 1860. godine. Ljekarnik Alexandar Deszathy, uz blagoslov baruna Gustava Prandaua, tako će proširiti poslovanje iz Osijeka i na Valpovo. Naime, Alexandar Deszathy (1834. – 1911.) potjeće iz poznate ljekarničke obitelji, koja je već posjedovala ljekarne u Osijeku.³

Barun Gustav Prandau podigao je spomenik Matiji Petru Katančiću u Valpovu, a godine 1860. obnovio je i kapelu sv. Roka te je pretvorio u obiteljsku grobnicu. Sagradio je i kuriju u Bizovcu, koju je poslje prepustio svojoj kćeri Marijani. U njegovo vrijeme gospodarstvo valpovačkog veleposjeda bilo je na svom vrhuncu, pa je Gustav bio jedan od najvećih poreznih obveznika u Austro-Ugarskoj Monarhiji.⁴

Kako je vlastelinstvo imalo vinograde u Villanyu (danasa u Mađarskoj), proizvodilo se i vino, o čemu u muzejskoj zbirci svjedoče sačuvane tiskane naljepnice za vina iz obiteljskih podruma (kat. br. 91, MV). Dvorac je s cijelokupnim inventarom nacionaliziran 1946. godine, u vrijeme dok je u njemu još stanovala grofica Julijana Normann, što je razlog da je u dvoru ostao sačuvan originalni inventar.

Uporabni predmeti

Obitelj je duboko njegovala svijest o svojim korijenima, što je vidljivo iz ukrasnih i uporabnih predmeta koji su se nalazili u dvoru. Tako grbovi obitelji, koji simboliziraju plemenito podrijetlo, krase mnoge predmete iz ostavštine. U fundusu Muzeja Valpovštine nalazimo crteže i skice grbova obitelji Prandau i Normann u tehnići olovke i vodene boje, rad Ernesta Krahla⁵ s kraja 19. stoljeća (kat. br. 2, MV). Danas su u postavu izložbenog prostora dva lijevana grba (kat. br. 1, MV), koja su nekada krasila ulaze u pomoćne zgrade, kao i jedan grb u obliku štita na koži. U zbirci porculana iz ostavštine predmeti su s grbom baruna Prandaua (kat. br. 40, MV) te monogramom grofa Rudolfa von Normann-Ehrenfelsa, a u zbirci stakla predmeti s monogramom obitelji Normann (kat. br. 58, MV). U zbirci su i uporabni predmeti od srebra s reljefnim ili ugraviranim prikazom grba obitelji. Neki primjerici namještaja također na sebi nose grb obitelji Prandau, a veliki ormari sa zrcalima imaju monogram Julijane Normann (kat. br. 39, MV). Ormari su rađeni po narudžbi, u stilu historicizma. Među portretima na bjelokosti nalazi se i portret cara Karla VI. Habsburškog, rad Josef Steiner (kat. br. 3, MV). Naime, upravo je Karl VI. Habsburški dodijelio barunsku titulu obitelji Prandau. Tu je i rad istog

autora, portret na bjelokosti, koji prikazuje Friedricha Wilhelma Karla von Württemberga (kat. br. 4, MV), koji je dodijelio naslijednu grofovsku titulu Philippu Christianu barunu Normannu. On je taj naslov dobio za svoje zasluge u stvaranju kraljevine Württemberg. Još jedan predmet u zbirci vezan je uz podrijetlo obitelji Normann. To je secesijska vaza od debelog brušenog stakla iz 1903. godine (kat. br. 56, MV). Na staklu su ugravirani datumi 13. October 1813. i 13. October 1903., koji označavaju stogodišnjicu ustanovljenja državice Württemberg.

U fundusu Muzeja u Valpovu ostala su uglavnom likovna djela manjih dimenzija. Mali i minijaturni portreti predaka izrađeni su prema većim originalima (danas u Muzeju likovne umjetnosti u Osijeku), a potpisuju ih Josef Steiner, Karl von Saar i J. G. F. Lieder. Djela su rađena na drvetu, platnu, limu, a minijature na bjelokosti. Brigu o rodoslovlju obitelji dokumentiraju podaci umetnuti u okvire portreta i grbovi ukomponirani na samim portretima. Brojne obiteljske fotografije također su obilježene dodatkom rodoslovlja u okvir ispod fotografije.

U ostavštini pohranjenoj u Muzeju Valpovštine nalaze se i likovna djela renomiranih autora u tehnikama ulja na platnu, akvarela, bakropisa, bakroreza i litografije. Između ostalog, sačuvano je sedam vrijednih bakroreza koji su krasili sobe u dvoru. Bakrorez se datiraju u 17. i 18. stoljeće. Najstarije grafike potječu iz kolekcije samog graditelja dvorca, baruna Petra Prandaua. Najstariji bakrorez, *Oslobodenje Petrinje* (kat. br. 138, MV), djelo je poznatog nigrberškog grafičara Johanna Ambrosiusa Siebmachera. Još četiri bakroresa tematski su vezana uz oslobođenje od osmanske vlasti. Ta tema zaokuplja starije generacije obitelji jer su suvremenici povijesnih događanja u kojima Osmansko Carstvo još igra značajnu ulogu. Na jednom je bakrorezu prikazan dvorac Rothenthurm (kat. br. 142, MV), koji je kupljen kao ljetnikovac grofici Marijani von Normann-Ehrenfels rođ. barunici Prandau kako bi se sklonila u planinsku kraj u vrijeme velikih slavonskih ljetnih vrućina, a pretpostavlja se da je bakrorez bio dio kupoprodajnog ugovora. Bakrorez s prikazom romantične scene *Iznenadeni ljubavnici* nastao je prema predlošku francuskog slikara F. Bouchera.⁶

Slika *Lisice otimaju orlu plijen* nastala je prema originalu austrijskog slikara Fridricha Gauermannia (kat. br. 34, MV). Isti autor potpisuje i ulje na platnu *Psi u igri*, nastalo oko 1840. godine. Slike su uokvirene originalnim bidermajerskim okvirima, a na okviru slike *Psi u igri* učvršćena je metalna pločica s imenom autora.⁷ Uz originalna likovna djela, dvorac su krasile i umjetnine nastale po uzoru na poznata likovna djela. Tri minijature na porculanu s likovima francuske kraljevske obitelji Bourbon izradene su prema predlošku poznatog francuskog rokoko slikara i grafičara Thomasa Gainsborougha. Litografije s lavačkim motivima krasile su lavačke kuće u vlastelinskim lovištima (kat. br. 150, MV).

Među ostavštinom umjetničkog obrta je stolić s porculanskom gornjom pločom (kat. br. 14, MV), izrađen u manufakturi Creil et Montereau u Francuskoj u 19. stoljeću za Svjetsku izložbu u Parizu, kao i stolić s dvije keramičke ploče (kat. br. 13, MV) izrađene u radionici Minton u

Engleskoj u 19. stoljeću. Pozornost plijeni i elegantan pozlaćeni stolić (kat. br. 15, MV) s dyjema poprečnim policama, koji stilski pripada razdoblju neoklasicizma. Osim rafiniranog ukusa pri odabiru inventara, vidljivo je da su vlasnici dvorca pratili stil i modu svog vremena. Kako su u 19. stoljeću u modi bili ukraši Dalekog istoka, za dvorac su nabavljeni komadi namještaja, (kat. br. 18, 20, MV) vase i drugi ukrašni predmeti izrađeni u tom stilu (kat. br. 19, MV).

Velika staklena vitrina s mramornom plohom (kat. br. 75, MV) izrađena je u radionici Jozefa Metzinga u Osijeku. Namještaj u današnjoj tzv. lavačkoj sobi aktualnog muzejskog postava izrezbaren je u hrastovini i presvučen jelenjom kožom. Na dvjema stolicama (kat. br. 30, MV) moguće je iščitati naziv tvornice namještaja Victor Teper's Nach ed. Hubert, dok za druge dijelove namještaja nije poznat proizvođač. Lovačku sobu krasiti neorenesansni stolić (kat. br. 32, MV) s dyjema ladicama, ukrašen lavljim nogama. Fotografije interijera dvorca prije 1945. godine pokazuju kako su lavački trofeji krasili i brojne zidove grofovske palače, a Muzej danas u fundusu posjeduje 70-ak rogova (kat. br. 27, MV) jelena i srndača te dvije glave prepariranih divljih svinja. Bila je to tadašnja moda i po tom uzoru bili su ukraseni mnogi dvorci u Slavoniji.

Valpovački vlastelini bili su strastveni i uspješni lovci. Najpoznatije lovište Zvjerinjak nastavljalo se na ogradi perivoj ispred dvorca, a utemeljio ga je barun Josip Ignat Žigmund Hilleprand von Prandau još 1789. godine. Lovišta su se dijelila na poljsku i šumsku, a u posjedu obitelji bila su lovišta u Bizovcu, Selcu, Samatovcima, Petrijevcima, Gorici, Krtinjači i Jedincu, te šuma Lipovac kod Petrijevaca, šuma kod Koške i cijela poganovačka šuma. O grofovskim lovištima brinuli su se lovni i šumarski stručnjaci, koji su za ove potrebe dovedeni iz Njemačke, Mađarske, Češke i Slovačke. Godine 1894. grof Gustav Rudolf Karl Kaspar von Normann-Ehrenfels sagradio je kod Petrijevaca lavački dvorac Jelengrad, koji je uništen u vrijeme „Petrijevačke Republike“ nakon Prvog svjetskog rata. U lovištima su bile sagrađene lavačke kuće. Jednu takvu u Normancima je sagradio grof Rudolf Joseph Normann i u nju već tada uveo električnu rasvetu. O lavačkim uspjesima obitelji Normann govoriti podatak objavljen u *Lovačkom vjesniku*. Navodi se kako je 1905. godine u šumi Lipovac

6 Najcer Sabljak, J. Bakrorez i bakropisi iz plemičkih zbirki Slavonije i Srijema. Osijek : Muzej likovnih umjetnosti, 2015., str. 57–67.

7 Najcer, Sabljak J.; Lučevnjak, S. Likovna baština obitelji Pejačević : studijsko-tematska izložba : katalog izložbe. Osijek : Galerija likovnih umjetnosti, 2013., str. 127–132.



odstranjeno ukupno 6.197 komada divljači. Iste godine na Desetoj drušvenoj izložbi lovačkih trofeja u Zagrebu pročelje jedne izložbene dvorane bilo je rezervirano samo za lovačke trofeje grofa Gustava Normanna.⁸

Grof Gustav Normann bio je i član Osječkog građanskog streljačkog društva, o čemu svjedoči sačuvana fotografija (kat. br. 73, MV) datirana na 7. rujna 1923. godine, a snimljena na svečanosti u povodu 25 godina njegova članstva u tom društvu.

U ostavštini je i veća količina srebrnog posuđa, kao što su kompleti pribora za jelo u drvenim kutijama, mali putni kompleti, srebrni poslužavnici, pladnjevi, bokali, svijećnjaci. Na većini predmeta utisнутa je signatura proizvođača Klinkoscha.⁹ Dijelovi staklenih predmeta, boca, bokala i kozmetičkog pribora također su izrađeni od srebra (Sl. 3). Istočemo veliku srebrnu košaricu (kat. br. 73, MV), poklon za srebrni pir grofovskom bračnom paru Julijani i Rudolfu Normannu, s utisnutim obiteljskim grbovima, datumom i upisanom čestitkom. Predmet izrađen u povodu tog događaja jest i masivni srebrni samostojeci okvir fotografije slavljeničkog bračnog para s upisanim datumom i iscrtanom grančicom (kat. br. 72, MV).

Od porculana je zastupljen onaj sa žigovima Meissen,¹⁰ Epiag D. F.,¹¹ Porzellan Haus Ernst Wahliss,¹² Pirkenhammer,¹³ Minton,¹⁴ zatim bečki porculan s različitim signaturama, s oznakom godine ili bez nje.¹⁵ U fundusu je Muzeja i zbirkica porculanskog servisa za objedovanje oslikana lovačkim motivima, a isti motivi nalaze se i na porculanskim posudama za higijenu, poput posude za umivanje. Taj je porculan bio u upotrebi u lovačkim kućama po lovištima vlastelinstva. Porculan s lovačkim motivima u našem fundusu ima oznaku poznatog austrijskog proizvođača Porzellan Haus Ernst Wahliss (kat. br. 65, MV).

Posebnu pozornost plijene dvije velike kristalne čaše, plavi pehar i

⁸ Šimić, I. Lovstvo Valpovštine do 1945. Valpovački godišnjak 2(1997), Valpovo, str. 115–121.

⁹ Josef Carl Klinkosch bio je jedan od najboljih kovača srebra, koji je radio za cara Franju Josipa I.

¹⁰ Meissen porcelan najstariji je europski porculan. Proizvodnja je počela 1708. godine. Karakteristična oznaka za Meissen porculan prekriveni su mačevi u raznim varijantama, koje određuju približnu godinu nastanka predmeta od Meissen porculana.

¹¹ Epiag je naziv udruge raznih tvrtki za proizvodnju porculana. Svaka je tvrtka imala vlastitu varijaciju marke.

¹² Porzellan Haus Wahliss osnovao je Austrijanac Ernst Wahliss (1837. – 1900.). Na otvorenje Robne kuće porculana Wahliss u Beču došao je i sam car Franjo Josip I., koji se na dvoru koristio porculanom te marke.

¹³ Pirkenhammer je tvornica porculana koju su 1803. godine osnovali Friedrich Holke i J. G. Lill u Češkoj. Simbol je Pirkenhammera oznaka prekrivenih čekića.

¹⁴ Minton je tvornica keramike utemeljena 1793. godine u Staffordshireu u Engleskoj. Osnovao ju je Thomas Minton sa sinovima.

¹⁵ Od 1783. godine uz karakterističnu tvorničku oznaku štita, tzv. košnice, stavljaju se i posljednje dvije brojke godine, a od 1800. godine posljednje tri brojke. Bečka manufakturna porculana počela je proizvodnju 1718. godine te je, nakon Meissena, druga najstarija manufakturna porculana u Europi i jedna od najcjenjenijih u svijetu. S kraćim je prekidima ta manufaktura održala proizvodnju do današnjih dana.

kristalna čaša na nožici (kat. br. 55, 59, MV).

Od slonovače nisu izrađene samo slikarske minijature nego i neki uporabni predmeti, kao drčci na srebrnim bokalima za posluživanje kave, držak elegantnog suncobrana (kat. br. 22, MV) ili žlica za obuvanje cipela. Ženskim članovima obitelji Prandau pripadale su bogato izrađene lepeze (kat. br. 16, 17, MV). Pohranjene su u pripadajućim ukrašenim drvenim kutijama, obloženim s unutarnje strane baršunom i sa staklenom gornjom plohom. Lepeze potječu iz 18. i 19. stoljeća, a ukrasne su kutije naknadno rađene u 19. stoljeću.

Kao velik dio plemstva, i Normanni su bili strastveni putnici i onovremeni „turisti“. U zbirci su i četiri tanjura iz gostonice Kurhaus Behret u lječilištu Bad Bergzabern u Njemačkoj. Inače, gostonica Kurhaus Behret otvorena je 1916. godine, a ugostiteljske usluge pruža i danas. Kako su mnogi predmeti stigli s putovanja obitelji, tako i ovi tanjuri govore o posjetu restoranu i lječilištu nekog od njegovih članova. Iz dopisnika, suvenira, albuma i fotografija doznačimo za mjesta koja su posjećivali. Iz dopisnice koju je kći poslala majci iz Valpova u Beč iščitavamo da je grofica Julijana boravila u kulturnom hotelu Meissl & Schadn u prvom bečkom okrugu. Također vidimo da je kći uz njemački učila i francuski, jer je školskim rukopisom pisala na oba jezika majci razglednice iz Valpova.

Fotografska baština

Velika zbarka fotografija iz obiteljskog nasljeđa prava je riznica za upoznavanje privatnog života članova obitelji. Iz njih doznačimo kako su putovali, kakvi su im bili ukusi i koliko su bili imućni. Od 22 albuma iz ostavštine Prandau-Normanna, 17 su albumi gradova i ljetovačista koja su posjećivali. Albumi gradova potječu iz devet država, snimljeno je tridesetak gradova i mondenih ljetovačista. Determinirali smo 12 svjetski poznatih fotografa kao autore fotografija u albumima i dvije izdavačke kuće. Dvanaest albuma s putovanja grofa Normana od 1887. do 1889. ukriveno je u debele crvene korice, a naslov je urezan zlatnim slovima (kat. br. 82, MV). Na prvoj unutarnjoj stranici potpis je grofa Rudolfa Normanna. Tih 12 albuma potječu iz Rudolfovih momačkih dana i s putovanja (grof se Julijanom rođ. pl. Vest vjenčao 1890. godine), a svaka fotografija u albumu ima naziv prikaza.

Fotografije grofovskog obitelji sortirane su u pet albuma s 299 obiteljskih fotografija. Mnoge pojedinačne fotografije uramljene su u okvire iz vremena nastanka, ali je velik dio fotografija pronađenih u dvorcima bez okvira ili neke posebne pohrane. Vjerojatno nitko za njih nije bio zainteresiran prilikom nacionalizacije cjelokupnog inventara dvorca.

Fotografije su snimane krajem 19. i početkom 20. stoljeća u studijima srednje Europe i daju pregled početka fotografije u Valpovštini, ali i

srednjoj Europi, pa i šire. Na većini su otisnuti podaci o fotografском atelijeru gdje su snimljene. Na nekim se fotografijama nalaze datumi, nekima smo odredili vrijeme nastanka po starosti osobe koja je snimljena i razdoblju kad je fotograf bio aktivan. Neke datume možemo precizirati i po adresi fotografa ili imenu grada, npr. Pešta ili Budimpešta, a za gradove koji su bili u Austro-Ugarskoj i po jeziku na kojem je grad naveden. Fotografija u barci (kat. br. 78, MV) bračnog para Rudolfa i Julijane Normann na Helgelandu iz 1900. godine i album (kat. br. 79, MV) istoimenog njemačkog otočnog ljetovačista uspomena su na ljetovanje grofovskog para. Imena fotografa koji su snimali obitelj zaista su reprezentativna, to su bili fotografi najpoznatijih osoba svog vremena. Zanimljivo je da je fotograf Carl Pietzner (1853. – 1927.), kod kojega su rađene mnoge fotografije iz naše zbirke, svoje radnje, osim u Beču, imao i u poznatim mondenim ljetovačistima, ali i drugim gradovima Monarhije. Također je radio i u ondašnjem Ruskom i Osmanskom Carstvu. Fotografirao je mnoge poznate osobe svog vremena, među kojima i samog cara Franju Josipa I. i njegovu suprugu Elizabetu.

Fotografije u albumu *Sjećanja na Siriju (Erinnerung von Syria)* (kat. br. 81, MV) iz 1887. rad su Felixa Bonfilsa (1831. – 1885.), francuskog fotografa, koji je poznat kao jedan od pionira fotografije na Bliskom istoku. Album *Sjećanja na Firencu (Ricordi di Firenze)* (kat. br. 84, MV) iz 1887. rad je braće Alinari, koja su u to vrijeme imala studio u Firenci i Rimu. Utemeljili su svoj fotografski laboratorij 1852. godine. Tvrtka se godinama znatno proširila i još uvijek nosi naziv Alinari te je najstarija fotografска tvrtka koja djeluje u kontinuitetu. Danas posjeduje opsežan arhiv fotografija, kao i muzej fotografije smješten u Firenci. U albumu *Napoli* (kat. br. 85, MV) na prvoj stranici navodi se ime fotografa Giorgia Sommera (1834. – 1914.), jednog od najvažnijih i najplodnijih europskih fotografa 19. stoljeća. Imenovan je i službenim fotografom kralja Viktora Emmanuela II. Album *Španjolska, Madrid i Toledo* (kat. br. 83, MV) sadrži 54 fotografije, rad Jeana Laurenta ili Juana, kako se zvao u Španjolskoj. Došao je iz Francuske, a u Madridu je 1856. otvorio fotografski studio i postao jedan od najvažnijih fotografa u Španjolskoj u 19. stoljeću. Bio je službeni kraljičin fotograf. U Madridu se danas čuva oko 12.000 originalnih staklenih negativa tog fotografa.

Fotografije u albumu *Španjolska, Sevilla (Spanien, Sevilla)* potpisuje Emilio Beauchy, španjolski fotograf. Njegove fotografije objavljivane su u časopisima pa se smatra jednim od prvih španjolskih fotoreportera. Album *Ampezothal* ima tvrde korice crvene boje s naslovom i secesijskim ukrasom. Na posljednjoj je fotografiji otisnut naziv fotografске tvrtke Stengel & Co, koja je album snimila. Tvrtka Stengel & Co sa sjedištem u Dresdenu osnovana je 1889. godine i bila je najveći proizvođač razglednica na svijetu u to doba. Uz album fotografija Karlsbada imamo i kartu s pješačkim stazama za turiste u tom ljetovačistu i lječilištu s prijelaza iz 19. u 20. stoljeće. Fotografije grofa Rudolfa Normanna iz fotografских studija u Ateni (kat. br. 80, MV), Kairu i Sevilli potvrđuju pretpostavku da su albumi gradova potpisani njegovim imenom i datirani u godine 1887., 1888. i 1889. suveniri s njegovih putovanja. Grof je fotografiran u narodnim nošnjama zemalja koje je posjetio. Na fotografiji iz Atene u grčkoj narodnoj nošnji datum je 17. 2. 87. Na poledini je

otisnut naziv fotografskog studija braće Rhomaides. Oni su poznati kao fotografi mnogih arheoloških lokaliteta. U Kairu je snimljen u poznatoj fotografskoj radnji Strohmayer and Heymann, koji se navode kao glavni prodavači fotografija egipatskih znamenitosti u turističkim vodičima onog vremena. U Sevilli je snimljen u atelijeru Rodríguez. Fotograf je poznat, između ostalog, i po tome što je fotografirao turiste u tradicionalnim kostimima. Fotografije članova barunske obitelji Prandau i grofovskih obitelji Normann potječu iz 45 fotografskih studija, iz 10 država te 30 gradova. Prve dvije generacije obitelji baruna Prandaua, vlasnika valpovačkog posjeda, znamo samo s umjetničkih slika. Tek za treću generaciju imamo i pokoju fotografiju. Gustav barun Prandau (1807. – 1885.) suvremenik je prvih fotografija.

Grofica Julijana von Normann-Ehrenfels rođ. pl. Vest, supruga grofa Rudolfa (kat. br. 87, MV), snimljena je u mladosti u Franzensbadu kod Ludwiga Grilicha (1855. – 1926). Grillich je bio portretni fotograf, koji je radio u Beču i Franzensbadu. Portretirao je poznate, kao što su Johann Strauss, Johannes Brahms i Sigmund Freud. Grillich je također poznat i po nizu razglednica bečkih znamenitosti koje je objavio.

O privrženosti carskoj obitelji svjedoče i dva albuma (kat. br. 98, MV) Kaiser-Huldigungsfes iz 1908. sa 70 fotografija carske povorke u Beču održane iste godine u povodu 60 godina vladavine cara Franje Josipa I. U oba albuma nalazi se 35 fotografija svečane povorce. U povorci su prikazane žive slike koje su predstavljale povijest Habsburške Monarhije, a događaj je privukao oko pola milijuna gledatelja. Izдавač albuma je R. Lechner, Wien I, Graben 31.

Vrijedna Knjiga cara (Das Buch vom Kaiser) (kat. br. 97, MV) još je jedna potvrda privrženosti carskoj obitelji. Riječ je o ilustriranom životopisu cara i kralja Franje Josipa I. Knjiga je tiskana 1898. godine u Beču, Budimpešti i Leipzigu i remek-djelo je bečke secesije. Uvezana je u zlatnožutu kožu s ukrasima na prednjoj strani. Pohranjena je u svoju originalnu zaštitnu kutiju. Urednik knjige je Max Herzog, a autor Josip Alexander Freiherr von Helfert. Knjiga je ukrašena ilustracijama čak 15 umjetnika, među kojima i Josefa Hofmanna, kojega se danas uz Klimenta smatra osnivačem bečke secesije, te Kolomana Mosera. Uzbirci su i malo poprsje cara Franje Josipa, kao i nekoliko njegovih fotografija i fotografija njegove obitelji.

Kao članica plemstva, grofska je obitelj posjedovala i knjigu fotografija engleske kraljice Aleksandre, kupljenu u svrhu božićnog dobrotnog priloga. Knjiga je tiskana u Londonu 1908. godine na engleskom jeziku.

Prvi svjetski rat

Tijekom prve dvije godine Prvog svjetskog rata grofica Julijana Normann i njezine kćeri vodile su bolnicu Crvenog križa (kat. br. 77, MV). Crveni križ u Valpovu osnovan je 1880. godine, a u vrijeme izbijanja rata predsjednica valpovačkog Crvenog križa bila je upravo grofica Julijana Normann, koja pokreće akciju za pomoć ranjenim i oboljelim vojnicima, kao i njihovim obiteljima. U uređenju bolnice grofici Julijani priključio se i suprug grof Rudolf Normann te kćeri Marija i Terezija. Organizirane su bolničke službe, u kuhinji su angažirane valpovačke gospođe, a neudane su žene preuzele službu bolničarki. Od otvaranja bolnice do kraja 1916.

godine kroz nju su prošla 692 vojnika.¹⁶

O svečanom dočeku ranjenika u Valpovu možemo čitati u listu *Narodna obrana* u broju od 3. listopada 1914. godine.¹⁷ Dolazak ranjenika na željeznički kolodvor u Valpovo opisan je riječima jednog od njih:

... u susret nam dođe valpovački dobrotvor i opće poznati hrvatski patriota, presvjetli gospodin Rudolf grof Normann Ehrenfelski, vlastelin valpovački. Dvojicu teže ranjenih odvede sam do svojih karuca, ponamjestivši ih u kola, sjede i odveze ih ravno u bolnicu. Sačuvana dokumentacija svjedoči da je za potrebe bolnice valpovački vlastelin grof Normann do kraja 1916. godine u gotovini i naturi darovao 30.000 kruna. U *Narodnoj obrani* čitamo i vijesti iz ratnog vremena o radu valpovačkog ogranka Hrvatskog radiše te o vlastelinskom lovu, čiji je ulov bio namijenjen vojnim bolnicama. Uz vijesti vezane uz ranjenike i stradalnike našle su se i vijesti iz privatnog života obitelji. Tako je u siječnju 1915. godine objavljeno da su od ospica oboljele sve tri kćeri grofa Normanna, u dva broja iz svibnja iste godine čitamo o srebrnom pиру supružnika Normann, u srpnju 1918. da se grof Rudolf Normann lječio u toplicama Marienbad.

Predsjednica Crvenog križa Valpovo, grofica Julijana Normann, inicirala je darivanja ranjenika „Spomen-lipom“. Ovoj humanitarnoj akciji odazvali su se mnogi odličnici, koji su u „Spomen-lipu“ ukucali zlatne čavle. Čista dobit od ove akcije bila je gotovo 8.000 kruna. Za ostvarene rezultate valpovački Crveni križ i njegovi članovi primili su zaslужena priznanja. Tako je Julijana grofica Normann-Ehrenfels odlikovana počasnim znakom Crvenog križa II. razreda s ratnom dekoracijom. Iz tog je vremena uzbirci je i tzv. ratna čaša iz Prvog svjetskog rata. Riječ je o jednom od najčešćih patriotskih predmeta toga vremena. Čaše su se proizvodile u sklopu državne humanitarne akcije za prikupljanje pomoći ratnim stradalnicima pod pokroviteljstvom samog cara Franje Josipa I. Čaša je od metalna s brončanim pozlaćenim obručem na kojem su sa suprotnih strana medaljoni vladara Franje Josipa I i Vilima II. Tekst na čaši napisan je njemačkim jezikom, a poručuje: Željeznom čašom punom nazdravite, željeznim herojima željeznom vremenu! Označene su i godine 1914. i 1915. (kat. br. 60, MV). Inače, prilikom čišćenja dvorca pronađene su i ratne dopisnice iz Prvog svjetskog rata i ostala korespondencija koja je ratnih godina stizala grofovskoj obitelji.

Grof Rudolf Normann dao je svoj doprinos pri osnivanju građanskih udruga: Hrvatske čitaonice u Valpovu 1882. godine, Glazbene škole 1893. godine, Hrvatskog pjevačkog društva „Katančić“ 1905. godine, Hrvatskog sokola 1907. godine, te još 1887. godine Vatrogasnog društva. U sklopu društva djelovao je i puhački orkestar, koji je 14. listopada 1895. nastupio pred carom Franjom Josipom u Zagrebu prilikom otvorenja Hrvatskog narodnog kazališta. U zbirci fotografija sačuvana je fotografija pitomaca puhačkog orkestra u dvorištu dvorca iz 1897. godine. Pokroviteljstvo obitelji Normann nad valpovačkim Vatrogasnim društvom osiguralo je vatrogascima stalni izvor prihoda. Inače, osamdeset godina prije osnivanja Vatrogasnog društva, na Silvestrovo 1801., u dvorcu je izbio požar, koji je trajao tri dana, a tada je izgorio i dio knjiga u dvorskoj biblioteci. Prema kazivanju baruna Gustava Prandaua, tom su prilikom izgorjele stare knjige iz Budima koje je u Valpovo dopremio jedan od

16 Paušak, M.; Najman, S. *Odjaci Prvog svjetskog rata u Valpovštini : katalog izložbe*. Valpovo : Ustanova za kulturne djelatnosti „Ante Evetović-Miroljub“, Muzej Valpovštine, 2014., str. 32–36.

17 *Narodna obrana* bila je hrvatski dnevnik i poslijepredsjednički tjednik iz Osijeka. Ove su novine počele izlaziti 1902., prestale su izlaziti kao dnevnik 1923., a kao tjednik 1933. godine.

turskih paša. Tvrđnja o postojanju tih knjiga nije povjesno dokazana.

Sačuvana knjižna građa

Osim bogate biblioteke, koja broji 9.000 knjiga, a koja je sada u Muzeju Slavonije u Osijeku, u Muzeju Valpovštine nalaze se razne mape, notne knjige iz 19. stoljeća, priručnici (fotografski, sportski, zdravstveni), enciklopedijska izdanja na njemačkom i mađarskom jeziku, prvi brojevi stručnih publikacija na hrvatskom jeziku. Neke od knjiga iz ostavštine u Muzeju prava su umjetnička djela iz razdoblja secesije. Papirnati tiskani predmeti iz vlastelinske ostavštine inventirani su u pojedinim muzejskim zbirkama i muzejskoj knjižnici.

Tako je u posjedu Muzeja primjerak knjige *Izgubljeni raj* na njemačkom jeziku iz 1899. godine, tiskan u Berlinu u tiskarskoj kući Neufeld & Held. Posebno su ovog izdanja ilustracije francuskog crtača, grafičara, slikara i kipara Gustava Doréa. Njegove su ilustracije i u Cervantesovu *Don Quijoteu*, u izdanju iz 1872. na njemačkom jeziku, također u posjedu Muzeja. Među tiskanom građom više je kompleta leksikona i enciklopedija. Posebno je zanimljiva enciklopedija Austro-Ugarske Monarhije (prvi svežak tiskan je u Beču 1885. godine). Pisana je njemačkom gothicom i sadrži 24 sveska. Svezak tiskan 1892. godine obrađuje Dalmaciju, a u trećem, tiskanom 1893. godine, prikazuje se grad Rijeka i željeznička pruga koja ju povezuje s Budimpeštom. Na prvoj stranici svakog sveska žig je vlastelinske knjižnice. Enciklopedija opisuje regije, krajolike, narode i narodnosti Monarhije, a osim na njemačkom, tiskana je i na mađarskom jeziku. Zanimljivo je da obrađuje 587 pojmljiva na 12.596 stranica teksta, a na njih su radile 432 osobe, uključujući od 1889. godine pa sve do samoubojstva i samog prijestolonasljednika Rudolfa.

Meyers Konversations-Lexikon ili *Meyersov leksikon* bila je najvažnija enciklopedija na njemačkom jeziku, koja je tiskana u nekoliko izdanja od 1839. do 1984. Muzej Valpovštine u posjedu je 14 svežaka iz 1885. godine i 16 svežaka iz 1874. godine.

U tiskanoj ostavštini posebno mjesto zauzimaju mape. Riječ je o reprodukcijama umjetničkih djela te povjesnim i stručnim prikazima. Posebno je zanimljiva mapa hrvatskih građevnih oblika, a Muzej posjeduje prvo izdanje iz 1905. godine sa 79 tabli građevina. O važnosti valpovačkih vlastelina svjedoče i knjige posvećene upravo valpovačkom veleposjedu i plemičkoj obitelji. Poznati hrvatski muzikolog Franjo Kuhač (1834. – 1911.) napisao je knjigu *Valpovo i njegovi gospodari*. U njoj je posebnu pozornost posvetio skladatelju barunu Karlu Ludwigu Hillebrandu von Prandauu, bratu baruna Gustava. Kuhač je zaslužan i za širenje legende o valpovačkoj bijeloj sablasti jer je *Vjesnik Županije Virovitičke* predajao o sablasti u valpovačkom dvorcu preuzeo iz Kuhačeve knjige i objavio na naslovnici 15. listopada 1899. godine. Kuhač je također s njemačkog preveo *Katekizam glazbe* J. C. Lobeja, njemačkog skladatelja i teoretičara glazbe, a na prvoj stranici prijevoda napisao je posvetu barunu Gustavu kao donatoru sredstava za troškove prijevoda. U uvodu navodi potrebu za glazbenom početnicom na hrvatskom jeziku. Prijevod je tiskan u Zagrebu 1875. godine.

Ante Evetović Miroljub (1862. – 1921.), valpovački župnik i pjesnik, svoju



jedini objavljeni zbirku pjesama *Sretni i nujni časi* posvetio je grofici Julijani. Zbirku je tiskao 1908. godine.

O interesima obitelji govore razni priručnici iz ostavštine. Muzej je u posjedu više brojeva priručnika za fotografije, planinare i skijaše iz prve polovice 20. stoljeća, kao i prvog izdanja mađarskog glasila za primjenjene umjetnosti, za 1897. – 1898. godinu, *Magyar Iparművészeti*, koji je uredio Kamill György. Zanimljivi su i njemački priručnici o stanovanju, kao i prvi fotografski priručnici.

U slobodno vrijeme u dvoru se, osim sviranja i čitanja knjiga, za raznovrstanu igralo i društvene igre. Jedna je od njih i nasumično izvlačenje kartica s pitanjima i odgovorima. Slične društvene igre postoje i danas, a muzejske kartice za igru pisane su njemačkom gothicom. Vjerojatno su s kraja 19. ili početka 20. stoljeća.

Djeca Normannovih imala su privatne učitelje i na kraju školske godine polagala su ispit u državnoj školi. To je vidljivo iz svjedodžbe Marije Terezije Normann od 8. lipnja 1905. godine, gdje je kao učenica privatnog učitelja dokazala da je sveladala predmete propisane za drugi razred pučke škole.

Iz uvezanih primjeraka poznatih bečkih novina *Neue Freie Presse* iščitavamo izvore iz kojih su se obavještavali o dnevnim događajima u Monarhiji. Zanimljivo je da su dopisnici za *Neue Freie Presse* iz Pariza bili Max Nordau i Theodor Herzl, obojica poznati kao osnivači cionističkog pokreta. Ne čudi što su novine prestale izlaziti 1938. jer je to godina Anschlussa, odnosno nasilnog priključenja Austrije nacističkoj Njemačkoj. To posredno sugerira i političko opredjeljenje osoba koje su taj tisak odabrale kao izvor informacija, a među Valpovčanima tog doba bilo je poznato da je grof Normann bio protivnik nacističke ideologije.

18 Kuhač, F. *Valpovo i njegovi gospodari*, Vienac, 1876., str. 32–64.



Sl. 4. i 5.
Svetište dvorske kapele
prije Drugog svjetskog
rata i danas

Glazbeni život na dvoru

Barunsko obiteljsko gajilo je ljubav i prema glazbi. Sin Josipa Ignjata, Karl Prandau, bio je u svoje vrijeme poznat glazbenik, skladatelj i mecena, a bavio se i inovatorstvom na području glazbenih instrumenata, osobito vezano uz bečku fisharmoniku. U svojim mladim godinama u valpovačkom dvoru okuplja komorni orkestar sastavljen od članova obitelji, vlastelinskih činovnika te prijatelja iz Osijeka i Pečuhu. Značajan je i po tome što je, prema osječkom muzikologu Franji Kuhaču, skladao pod utjecajem tradicijske narodne glazbe Valpova i okolice. Najpoznatija mu je skladba „Jellačić-Marsch“, koju je skladao u čast hrvatskog bana Josipa Jelačića.¹⁸ Svojim glazbenim i mecenatskim radom povezao je glazbenu povijest Hrvatske, Austrije, Mađarske i Slovačke.

Barun Gustav Prandau u vrijeme studija prava u Zagrebu bio je jedan od utemeljitelja Hrvatskog glazbenog zavoda i njegov prvi predsjednik (1827.). Novčano je pomagao brojna glazbena društva i glazbenike u Valpovu, Osijeku, Pečuhu i Beču. Za potrebe muziciranja u svom valpovačkom dvoru nabavlja mnoge glazbene instrumente, među kojima su najznačajnije iznimno vrijedne i raritetne povijesne orgulje vršnog pečuškog orguljara Josefa Angstera iz 1876. godine, koje se danas ubrajaju među najvrednije povijesne orgulje u Hrvatskoj. Za dvorskog kapelika i dvorski komorni orkestar skupio je veliku zbirku notnih rukopisa i tiskanih muzikalija 18. i 19. stoljeća, koja se danas čuva u Muzeju Slavonije u Osijeku. Vrijedne notne zapise baruna Karla Prandaua njegov je brat Gustav nakon njegove smrti dopremio iz Beča u Valpovo. Postali su dio velike vlastelinske knjižnice Prandau-Normann, koja je prema nalogu KOMZA-e 1946. godine prenesena u Muzej Slavonije u Osijeku. Notne knjige (kat. br. 99, MV) koje se danas nalaze u Muzeju Valpovštine koristili su članovi plemićke obitelji za privatno muziciranje i većina ih je s kraja 19. i početka 20. stoljeća. Na nekim su potpisane i kćeri grofa

Rudolfa Normanna, a dio je ilustriran crtežima i primjereno je za dječje muziciranje.

Vjerski život

Vlastelinske obitelji isповједale su rimokatoličku vjeru, a u dvorcu su pronađeni misali, molitvenici i uspomene na događaje u vjerskom životu. Dva stara misala vjerojatno su ostala u masi knjiga u kapeli zato što ju članovi KOMZA-e nisu pregledali iz ideoloških razloga: *Missa alle Romanum* iz 1792. godine (kat. br.102, MV), tiskan u Veneciji u tiskari Balleoniana, i misal s molitvama i notama za služenje mise za pokojnike *Misae in agendum defensorum* (kat. br. 101, MV), također tiskan u istoj tiskari u Veneciji 1740. godine. Nama su zanimljivi molitvenici s potpisom grofa Rudolfa Normanna, kao i molitvenik grofice na francuskom jeziku koji je imala još kao djevojka, što razaznajemo iz potpisa djevojačkim prezimenom, kao Julijana Vest. Tu je i uspomena na prvu sv. pričest Maje Normann (unuke grofa Rudolfa I.), koju je 1940. godine primila u dvorskoj kapeli.

Zanimljivo je da je grof Rudolf Normann imao molitvenik i na hrvatskom jeziku, a ako to povežemo i s podatkom da je samo na njegovoj nadgrobnoj ploči od svih 17 nadgrobnih ploča u kapeli sv. Roka natpis na hrvatskom jeziku, imamo temu za proučavanje njegovih političkih uvjerenja, a koja još nisu stručno dokumentirana. Naime, postoje indicije da je podupirao HSS, ali nije poznato je li bio i član te političke stranke. U svojoj doktorskoj disertaciji *Umjetničke zbirke vlastelinskih obitelji u Slavoniji i Srijemu*, dr. sc. Jasminka Najcer Sabljak navodi kako je upravo Rudolf Normann prvi početkom 20. stoljeća počeo kupovati djela hrvatskih slikara te naručivati portrete od njih.¹⁹ Za njim se tada povelo i drugo plemstvo u Slavoniji.

Uređeno arhivsko gradivo vlastelinstva pohranjeno je u Državnom arhivu u Osijeku. U dvorcu su ostale knjige domaćinstva, ali i jedan popis rođendana i imendana članova stavljen u okvir pod staklo. Grofica Julijana sastavila je rodoslovno stablo obitelji (kat. br. 26, MV) te već prije spomenute rodoslovne podatke na poledini portreta obitelji kao i uokvirenh fotografija. Njezinom zaslugom očuvane su i neke osmrtnice umetnute u poledinu okvira fotografija, ali i jedan telegram iz 1903. godine (kat. br. 93, MV) iz kojeg doznačamo da je konj s valpovačke ergele uspješno dopremljen u Stuttgart kod rodaka Eberharta.

Zahvaljujući grofici Julijani Normann i njezinu sistematičnom označavanju snimki obitelji, danas možemo na fotografijama prepoznati djecu iz obitelji jer je na poledini uokvirene table s fotografijama sve unučadi precizirala njihova imena. Inače, djevojčice su pripremane za udaju za supružnike plemenita roda. Prva u obitelji koja je odlučila prekinuti tu tradiciju jedna je unuka je grofice Julijane i grofa Rudolfa, Julijana pl. Berks, kći grofice Marije Ane Normann i Lotara pl. Berkasa. Iako joj je, prema njezinim kasnijim iskazima, bio namijenjen jedan visokopozicionirani član plemstva, ona se zaljubila u pučanina Branka Petrovića i pobjegla s njim. Izazvala je veliko negodovanje svoje obitelji, koja joj čak nije htjela dozvoliti vjenčanje jer je bila maloljetna. No ona se na kraju sudskim putem izborila za dozvolu za vjenčanje.²⁰ Moramo se prisjetiti da u to vrijeme žene još nisu bile emancipirane te da bi se malo djevojaka i iz građanskih obitelji usudilo na takav potez.

¹⁹ Najcer Sabljak, J. Umjetničke zbirke vlastelinskih obitelji u Slavoniji i Srijemu. Doktorski rad. Zagreb : Filozofski fakultet, 2012.

²⁰ Kurtović, A. Pl. Berks i Ostrožac : tragovima jedne obitelji. Banja Luka : Cvrčak, 2017., str. 171-179.

Supruga grofa Rudolfa, Julijana, potjeće iz plemenite obitelji Vest po očevoj liniji. Brat njezina djeda bio je poznati austrijski pjesnik i biolog

Lorenz Chrysanth von Vest, u čiju je čast jedna biljka nazvana *Vestia willd.* Majka grofice Julijane potjeće iz obitelji plemenitih Adamovića Čepinskikh. Julijanina sestra Izabela pl. Berks rođ. pl. Adamović graditeljica je dvorca Ostrožac kod Bihaća.

Članovi obitelji pokapani su u kriptu kapelice sv. Roka, približno kilometar udaljenu od dvorca. Konstantin Normann pokopan je u Rothenthurm, gdje je umro u dvorcu, kao i njegov praunuk, koji je u Rothenthurm preminuo nesretnim slučajem. Ženski članovi obitelji koji su se udavali izvan Valpova pokapani su u mjestima gdje im je bio novi dom. Na tužne događaje u obitelji podsjećaju sačuvane osmrtnice (neke već spomenute, u okvirima portreta i fotografija), ali i tiskane molitve s fotografijama pokojnika i datumom njihove smrti (kat. br. 100, MV). Za tragično preminulog grofa Rudolfa III. Normanna, koji je stradao nesretnim slučajem kao petogodišnjak, postoji velik broj dekoriranih posthumnih fotografija i jedan trodimenzionalni portret u drvetu s datumom pogibije. U knjizi ulaza Muzeja navodi se i odljev sandalice u kojoj je nastradao, ali se tom predmetu poslije gubi svaki trag. Smrtnost djece u valpovačkoj je vlastelinskoj obitelji, kao i inače u to vrijeme, bila velika. U župnoj crkvi Bezgrešnog začeća Blažene Djevice Marije, koju je dao podići barun Petar Prandau, graditelj valpovačkog baroknog dvorca, nalazi se kip anđelčića u bijelom mramoru koji je nekad krasio grob Kolomana Prandaua. Preminulo dijete bilo je jedini sin i najmlađe dijete Gustava baruna Prandaua i njegove supruge Adele barunice Prandau rođ. pl. Cseh. Umrlo je također u dobi od pet godina.

Velika slika s iscrtanim konturama dvorca na bijeloj svilenoj podlozi i trima imenima na nebu iznad dvorca sjećaju na preranu smrt djece Konstantina grofa Normana i Marijane rođ. barunice Prandau: Gustava (1853. – 1853.), Alvine (1862. – 1868.) i Nikole (1866. – 1867.). Od sedmero djece samo je troje, jedna kći i dva sina, doživjelo starost. Danas su predmeti iz ostavštine valpovačke vlastelinske obitelji upisani u tri muzejske zbirke valpovačkog Muzeja (Kulturno-povijesnoj, Povijesnoj i Zbirci starih fotografija). Zbirke su registrirane pod brojem 5532 kao kulturno dobro Republike Hrvatske.